

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei ole välttämättä tietoa sovittelumenettelystä. Tiedon puute on suurinta sellaisilla pienillä yrityksillä, joilla ei ole omaa lakimiestä ja jotka eivät käytä myöskään asianajo- tai muita lakimiespalveluja. Vaikka haasteasiakirjoihin liitetään tuomioistuinsovittelusta kertova esite, avustajan suosituksella ja asenteella sovittelua kohtaan on suuri merkitys. Tuomioistuinsovitteluun ohjautuvien riita-asioiden suhteellisissa määrissä eri tuomioistuimissa on suuria eroja. Eroja selittänee ainakin osaksi, missä määrin tuomiopiirin asianajajat ja muut lakimiehet ovat perehtyneet tuomioistuinsovitteluun ja missä määrin ovat halukkaita suosittelemaan sovittelua päämiehilleen.

Joissakin tapauksissa sovittelun käyttöä rajoittaa pelko yrityssalaisuuksien julkitulosta. Tulisi harkita, voidaanko asianosaisen pyynnöstä nykyistä helpommin määrätä jutun asiakirjat ja vahvistettu sovinto salassa pidettäviksi. Oikeusturvavakuutuksen korvausmäärää rajoittavat ehdot eivät välttämättä tue tuomioistuinsovittelun käyttämistä. Mikäli asia ei etene pääkäsittelyyn asti, vakuutuksesta maksettavan korvauksen määrä saattaa olla varsin matala.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Tuomioistuinsovittelu säästää tuomioistuinten resursseja. Tuomioistuinsovittelussa asianosaiset voivat saada nopeasti ja kohtuullisin kustannuksin lopullisen ja täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tuomioistuinsovitteluun päädytään, sitä suuremmat ovat sen hyödyt. Asia etenee nopeimmin suoralla sovitteluhakemuksella, jolloin kantajan ei ole tarvetta käyttää runsaasti resursseja täysimittaisen haastehakemuksen laatimiseen eikä vastaajalla ole tarvetta perusteelliseen vastaamiseen. Tämä edellyttää, että asianajajat ja asioita hoitavat lakimiehet tarjoavat tuomioistuinsovittelua vaihtoehtona päämiehilleen. Tuomioistuinten jakama informaatio ja yhteydenpito avustajakuntaan edistävät asiaa.

Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa on tapana liittää vastaajalle tiedoksi annettaviin haasteasiakirjoihin tuomioistuinsovittelua koskeva esite. Vastaajan vastauksen saapumisen jälkeen asiaa käsittelevä tuomari tiedustelee osapuolien halukkuutta tuomioistuinsovitteluun. Tiedustelu johtaa varsin usein siihen, että osapuolet ilmoittavat suostuvansa sovitteluun. Tällainen menettely on osoittautunut toimivaksi.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Tuomioistuinsovittelun lähtökohtana on vapaaehtoisuus. Kaikkia asioita ei voida ratkaista sovintoteitse. Lisäksi asianosaisella on oikeus saada asialleen tuomioistuimen ratkaisu, eikä asianosaista voida painostaa sovinnon tekemiseen. Vastentahtoisen asianosaisen pakottaminen sovintoistuntoon ei todennäköisesti johda sovintoon ja siitä aiheutuu prosessin pitkittymistä ja tarpeettomia kustannuksia.

Selvityksen mukaan tuomioistuimeen vireille tulevat, mutta menettelyn kestäessä sovittavat riita-asiat sitovat tuomioistuimen resursseja. Tältä osin on todettava, että riita-asian valmistelun yhtenä nimenomaisena tarkoituksena on selvittää sovinnon edellytykset. Mikäli riita- tai hakemusasia siirretään tuomioistuinsovitteluun, asialle määrätään sovittelija. Sovittelijana toimii eri tuomari kuin oikeudenkäyntiasia. Mikäli sovittelu ei johda sovintoon, asia siirtyy takaisin oikeudenkäyntiasiaan määrätylle tuomarille. Asian sovitteluvaiheen aikana oikeudenkäyntiasiaa käsittelevä tuomari ei tee mitään toimenpiteitä asian osalta. Tuomioistuinsovittelu ei siten aiheuta ainakaan merkittävästi päällekkäistä työtä.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Tuomioistuinsovittelua koskevan lainsäädännön osalta ei ole välittömiä muutostarpeita. Tuomioistuinsovittelu on tehokas ja toimiva menettelytapa erilaisten riitojen ratkaisemiseksi. Se soveltuu myös pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun. Uuden riidanratkaisumenettelyn luominen pienten ja keskisuurten yritysten tarpeita varten tuntuu tarpeettomalta. Tällaisten riitojen sovittelijoiden substanssiosaamista voidaan parantaa koulutuksella.

Useissa käräjäoikeuksissa tuomarit ovat erikoistuneet käsittelemään oikeudenkäyntimenettelyssä tiettyjä riita-asioita. Tyypillinen erikoistumismalli on, että osa tuomareista käsittelee kiinteistö- ja asuntokauppariitoja ja osa puolestaan työsuhderiitoja. Vastaavanlainen erikoistuminen voisi tulla kysymykseen myös tuomioistuinsovittelujen osalta.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Tuomioistuinsovittelu on toimiva järjestelmä ja sillä on saavutettu hyviä tuloksia. Suomen Asianajajaliiton tarjoama sovittelu on ollut useiden vuosien ajan vaihtoehto tuomioistuinsovittelulle, mutta se ei ole saavuttanut laajaa käyttöä. Siten asianajajille ei ole päässyt kertymään kokemusta sovittelijana toimimisesta.

Asianajajasovittelijan palkkion kustantaisi valtio. Palkkion tulisi olla riittävä, jotta asianajajia saadaan sovittelijoiksi ja että he kohdistavat sovitteluun riittävästi aikaa. Selvityksessä on mainittu esimerkkinä, että sovittelijaksi määrätyn henkilön palkkio voisi olla 1.200 euroa. Verrattaessa sovittelukohtaista palkkiota kärjätuomarin keskimääräiseen palkkaan, voi todeta ehdotetun järjestelmän lisäävän valtion kuluja. Sovittelu tapahtuu tuomioistuimissa kustannustehokkaasti.

Selvityksessä todetaan, että ehdotettu järjestelmä mahdollistaisi sovittelijan valinnan. Jutun osapuolilla on mahdollisuus myös tuomioistuinsovittelussa esittää toivomuksia sovittelijan henkilöstä. Tällaisia toivomuksia esitetään myös käytännössä ja ne huomioidaan.

Uuden ulkopuolisen institutionaalisen sovittelumenettelyn luominen ei ole perusteltua.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Oman lautakunnan perustaminen pelkästään pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja varten ei vaikuta tarpeelliselta.

Muita kommentteja selvityksestä?

Tuomioistuinsovittelu toimii varsin hyvin. Tuomioistuinsovittelua tekevät tuomarit ovat koulutettuja ja suurimmalla osalla heistä on runsaasti kokemusta tuomioistuinsovittelusta. Tuomioistuinsovittelu johtaa varsin usein sovintoon. Tuomioistuinsovitteluun osallistuneiden asianosaisten kokemus on saadun palautteen perusteella hyvä. Tuomioistuinsovittelun tunnetuksi tekeminen on tärkeää.

Sovinnon syntyminen missä vaiheessa tahansa prosessia on hyvä vaihtoehto. Suullisen valmisteluistunnon yhtenä nimenomaisena tavoitteena on selvittää sovinnon edellytykset. Valmisteluistunnossa käytävät keskustelut muun muassa todistustaakan jaosta edistävät sovinnon syntymistä. Sovinnon syntyminen ennen pääkäsittelyn aloittamista on hyvä vaihtoehto, koska siten vältetään pääkäsittelyltä ja tuomion kirjoittamiselta.

Kolu Juha
Päijät-Hämeen kärjäoikeus